

DOI: 10.71294/ers.2021.02

Руслан Халіков

Історія української арканології та створення колод окультного таро

Ruslan Khalikov

History of the Ukrainian Arcanology and the Occult Tarot Decks Creation

Abstract. This article describes the history of occult Tarot in Ukraine, as well as attempts to systematize occult decks created over the past 30 years. This is the first time such work has been carried out in the Ukrainian academic community, and so the article aims to become a starting point for further research into occult tarot decks and schools in Ukraine. The article also examines the pre-Independence period of Tarot history in Ukraine. Despite the fact that occult tarot decks were not published in Ukraine before 1991, the Tarot arcana were a subject of reflection for Ukrainian esotericists, which was known as arcanology (research and meditation dedicated to Tarot arcana). The article also discusses local Tarot decks, including those with a Ukrainian ethnic design, as well as mythological and demonic decks, and examines the influence of tarot arcana on Ukrainian artists over the past 30 years.

Keywords: Arcanology, Occult Tarot, Ukrainian Tarot, Western Esotericism.

Академічні дослідження з історії західного езотеризму загалом та історії окультного таро зокрема є доволі молодою дисципліною, що розвивається лише протягом кількох десятиліть та має відносно невеликий корпус праць. Зокрема, у західноєвропейській науці такими є дослідження Р. Деккера, Т. Деполі та М. Даммета

(Decker, Depaulis, Dummett, 1996), Х. Фарлі (Farley, 2019). Історія західної тарології поступово стає доступною на пострадянському просторі завдяки дослідженням, перекладам класичних текстів і передмова до них, зокрема, ідеться про ряд перекладів та досліджень А. Костенка (Костенко, 2020; Костенко, 2021) та інших дослідників (Даффи *et al.*, 2017; Халиков, 2021). Ці дослідження переважно присвячені західноєвропейській історії окультного таро, але поступово починається й публікація досліджень, що описують східноєвропейську історію цього предмета, і яскравим прикладом тут є дослідження П. Калача, П. Лангера та Б. Вурма про історію чеського таро (Kalač *et al.*, 2020). Натомість історія українського окультного таро маловідома за межами кіл практиків та не відрефлексована в академічній спільноті.

Ця стаття є однією з перших розвідок в царині історії окультного таро в Україні і зосереджена переважно на періоді незалежності, але також іноді охоплює більш ранні періоди, які вплинули на розвиток окультного таро в незалежній Україні. Для максимально повного розкриття теми було обрано змішану методологію, що охоплювала як аналіз статей і книг, які вплинули на українські колоди, так і інтерв'ю з авторами деяких колод, які не опублікували їх детальних описів, а також із окультистами, які були свідками та учасниками розвитку української арканології. Метою статті є первинна систематизація наявних українських колод окультного таро та власне спроба ввести в академічний дискурс інформацію про більшість відомих на сьогодні українських колод та наборів арканів.

Перипетії ХХ століття не сприяли розвитку й поширенню західних езотеричних рухів на території сучасної України. Репресії з боку радянської влади зумовили занепад дореволюційних окультних шкіл в УРСР, еміграцію деяких ключових постатей, розрив зв'язків із західноєвропейськими однодумцями та радикально ускладнили проникнення західних спіритуалістичних трендів. Зокрема, попри певне поширення арканології в дореволюційних масонських і мартиністських колах Російської імперії, коли навіть було створено кілька серій малюнків принаймні старших арканів таро, ані тоді, ані за радянських часів практика більш-менш масового друку колод в Україні не поширилася. Разом із тим, не буде коректним вважати, що тарології в УРСР не існувало. Після набуття Україною незалежності, відкриття кордонів, а особливо – внаслідок поширення інтернету, окультна арканологія та створення власне українських колод таро стали

помітним явищем. Отже, у цій статті покласифікуємо українські колоди таро (надруковані й ті, що існують лише у формі серій малюнків), передовсім створені після 1991 року, але з певним зануренням у більш ранній період.

Протягом останніх десятиліть існування СРСР було кілька основних джерел інформації про окультне таро. По-перше, ідеться про інформацію, яка циркулювала в колах радянського езотеричного підпілля завдяки активному обміну самвидавом, а також переписуванню чи копіюванню текстів іншими способами. Про такий обмін можна прочитати у передмові до видання лекцій Григорія Мебеса (Г.О.М.): «Вельми впливові люди попросили успішного медика-гіпнотизера навчити своєму мистецтву одного офіцера. З офіцером у нього склалися непогані взаємини, й, набувши сміливості, медик попросив пошукати «у певних колах» якісь матеріали, пов'язані зі Шмаковим чи Г.О.М. Такі матеріали знайшлися й навіть були видані медику – на одну ніч. За цю ніч і було зроблено список-передрук (радше, два списки): на друкарській машинці набирався текст, а латина, іврит і окультні знаки вписувалися від руки. Один комплект і було зрештою передано Видавництву» (Мёбес, 2007, с. 14). Описана тут ситуація мала місце в 1960-ті роки в Москві, але, згідно зі спогадами учасників езотеричного підпілля, такі матеріали в копіях потрапляли й до Києва. Також копіювали й дореволюційні езотеричні книги, які зберігалися в деяких приватних українських бібліотеках, потрапивши туди ще за часів існування розгалужених мереж езотеричних організацій, зруйнованих у 1920-х. Одним із популярних дореволюційних текстів, який через невеликий обсяг був зручним для копіювання, стала книга «Символи таро» Петра Успенського, видана в 1912 році в Петербурзі. За словами деяких представників езотеричного підпілля, її можна було знайти у більшій кількості людей, ніж книги Г.О.М. та Володимира Шмакова (тексти останнього займали сотні сторінок, що робило їх копіювання доступними засобами дуже коштовним та складним).

По-друге, деякі дореволюційні видання були доступні в бібліотеках, зокрема в московській Державній бібліотеці СРСР ім. В. Леніна («Ленінка»). Деякі з цих видань також циркулювали у формі фотокопій, зокрема, на початку 1970-х років до Києва потрапили копії «Курсу енциклопедії окультизму» Г. Мебеса. Це одне з найбільш авторитетних дореволюційних джерел щодо окультного таро, і його поширення зумовило сплеск зацікавлення тарологічною проблематикою. Приблизно в другій половині 1970-х – на

початку 1980-х років у Києві було створено принаймні кілька наборів малюнків, натхненних тарологічною системою Мебеса. Зокрема, згідно зі свідченнями одного з київських містиків, наприкінці 1970-х створено «Київський тарот “Небесні деміурги”», який складався лише з 22 чорно-білих малюнків старших арканів. Ці малюнки потім тиражувалися на тогочасних копіювальних апаратах РЕМ, які працювали з рулонним папером, а у 2007 році були опубліковані в малотиражному виданні «Книга Оріону» за підписом «Магістр Онг» (Магістр Онг, 2007, с. 129–132). Копії, зроблені на апаратах РЕМ, називалися «відремленими», і це був один із типових способів тиражування карт. Так, у Києві на початку 1990-х також існували й інші «відремлені» набори арканів за мотивами системи Мебеса. Приблизно тоді ж було створено два набори арканів під назвами «Київський тарот “Чаша Кібертонії”». Перший набір був виконаний у кольорі, а другий – у вигляді чорно-білих колажів, до того ж було додано ще одну масть – «Кола» (рос. «Круги»). Існували й інші створені в рамках різних езотеричних груп набори арканів, але власне у вигляді карт ці набори не друкували та для мантичних цілей їх переважно не використовували. Зокрема, малюнки старших арканів, які, ймовірно, було створено в рамках діяльності однієї з езотеричних груп Києва на початку або всередині 1970-х років, відтворені в книзі «Євангеліє кішок» («Евангелие кошек»), виданій також у 2007 році (Магістр Альбрехт Х, 2007, с. 51–52). Їх також виконав у чорно-білому варіанті один зі співавторів серії арканів «Київський тарот “Чаша Кібертонії”». Деякі практики в 1980-ті роки створювали колоди для власного вжитку, які не копіювалися та існували (а подекуди й досі збереглися) в одному примірнику. Такою є, приміром, колода, яку створила Вікторія Герасимчук під впливом «Дивінаційного таро» Папюса та карт Ленорман, фото якої авторка карт люб'язно надала авторові цієї статті.

По-третє, іноді колоди таро та окультна література потрапляли до українських езотериків із-за кордону або з радянських республік, які увійшли до складу СРСР пізніше, ніж УРСР, і де езотеричні спільноти не зазнавали таких репресій, які спіткали київські, московські чи петербурзькі організації у довоєнний період. Є свідчення про те, що до України наприкінці 1980-х – на початку 1990-х потрапляли езотеричні книги й журнали з балтійських республік, а також із Молдови. Так, таролог Алла Яворська-Гичак, яка переїхала до Києва з Молдови, дізналася про таро приблизно в 1985 році саме в Молдові, і приблизно в 1987–1988 роках придбала

свою першу колоду Райдера-Вейта, але почала системно працювати з таро та досліджувати арканологічну проблематику вже в середині 1990-х, придбавши книги В. Шмакова, В. Томберга та ін. У другій половині 1990-х, із поширенням інтернету, отримувати інформацію про різні карткові системи, зокрема й іншими мовами, стало набагато простіше, і це спричинило черговий сплеск інтересу до таро. Пізніше А. Яворська-Гичак підготувала дві авторські колоди таро – «Таро Янгольських печаток» (2015 р.) та «Таро печатки Кліпот» (2016 р., колода створена у співпраці з художником Євгеном Щербиною), які вийшли у видавництві «Силует».

Зацікавлення широкою публіки темою таро отримало значного поштовху після появи серії публікацій у російськомовному журналі «Наука і релігія». Першою статтею про таро, яка була опублікована в січневому номері за 1989 рік, була стаття сходознавця Анатолія Вяткіна «Таро: ключ от закрытого храма» (Вяткин, 1989). У статті коротко описана структура колоди; там також містилися в якості ілюстрацій деякі карти з колоди Вейта-Сміт, а наприкінці згадано можливість використовувати образи таро в юнґіанській психології. Цікаво, що місцем друку журналу вказане київське видавництво «Радянська Україна», отже, принаймні частина тиражу була надрукована в УРСР та доступна для українських читачів. За спогадами сучасників, дехто зацікавився таро і навіть взагалі дізнався про предмет завдяки цій публікації. Вона сприяла й подальшій дискусії щодо таро в журналі «Наука і релігія», де вже після розпаду СРСР продовжили виходити матеріали про таро, картинки окремих карткових колод. Тоді ж починається випуск іншої окультної періодики, де також можна було дізнатися про мантичні системи. Так, зокрема, з 1995 року в Донецьку почала виходити газета «Магія», яка стала дуже популярною в Україні й навіть у навколишніх державах.

Перша колода таро – «ТАРО: карти для гадання» – була надрукована в Україні вже після набуття незалежності, імовірно, в 1992 році. Про цю колоду майже нема інформації, єдине джерело в мережі Інтернет вказує на те, що колоду було віддруковано в 1992 році на Головному підприємстві виробничого об'єднання «Зоря», художницею виступила Я. В. Селезньова, а упорядницею – Л. В. Корольова (Карты ТАРО для гадання). Утім, інших підтверджень цієї інформації наразі знайти не вдалося, і згадані авторки в подальшій історії української тарології не фігурували. Але колода поширилася серед українських езотериків як у Києві, так і за його межами, ставши для деякого першою в житті колодою таро.

Колода «ТАРО: карти для гадання» складається з 22 карт старших арканів, 22 карт із текстовим описом кожного аркану та його значень у прямому й перегорнутому положеннях, а також методики гадання на прикладі розкладу «Кельтського хреста» і схеми розкладу. Дизайн карт дещо нагадує радянську журнальну графіку – карти намальовані червоною фарбою, підписи до них і латинські цифри зроблено чорною фарбою. Символіка має не дуже багато окультної складової, але загалом упізнавана. Серед специфічних деталей – назви деяких арканів, приміром, V – «Капелан», XIV – «Час»; деякі аркани намальовані в зооморфній образності, приміром, VIII – «Правосуддя» (Лисиця), XIV – «Час» (Півень), XIII – «Смерть» (Змія) та ін. Назви карт та описи на окремих картах майже повністю взято зі ще однієї статті в журналі «Наука і релігія». Це стаття Раїси Ніколаєвої «Таро: прогноз долі та... психологічна допомога» (Николаева, 1991), яка вийшла в 12 номері журналу за 1991 рік і теж була надрукована в київській типографії. Стаття починається з автобіографічного нарису, також пов'язаного з українською темою:

«Вперше карти Таро я побачила в дитинстві. Перший повоєнний рік я жила у бабусі в мальовничому селі на Поділлі. Одного разу взимку прийшла до нас сусідка й попросила у бабусі поради. Виявилось, що вона отримала повідомлення про те, що її син повертається з армії, що на нього вже прийшла до сільради телеграма з Києва... Після нетривалих переговорів бабуся дістала зі скрині карти, які здалися мені дуже гарними, вони були вдвічі більші від звичайних, яскраві, з багатьма деталями, на картинках була позолота... Вона називала карти «Тарот», але не знала, що означає це слово. У бабусі була нелегка доля. Карти дісталися їй від подруги, яка колись приїхала з Ірландії на заробітки до Америки, жила поруч із бабусею в Брукліні та померла під час епідемії грипу... Кілька років тому до мене потрапили деякі публікації про Таро в польському журналі «Пшекруй». Урсула Курек, Ельжбета Бжезінська і Агата Мацієвська розповідали про значення карт Таро. З подивом я впізнала в зображених там картах Таро мого дитинства. Доповнивши бабусині тлумачення рекомендаціями Агати Мацієвської, я зробила свої карти» (Николаева, 1991, с. 42). Карти Ніколаєвої наведені в тому ж номері журналу «Наука і релігія», але вони виконані зовсім в іншій техніці, ніж карти з колоди, про яку згадано вище.

Ще одним польським автором, чії ідеї поширювалися в Україні протягом 1990-х, став Ян Вітольд Суліга. Український переклад

його книги «Таро: Карти, які віщують долю» (*Tarot – karty, które wrózą*, 1990), який здійснив Павло Волошин, було надруковано в журналі «Всесвіт» (номери 4–11 за 1996 рік, а також номери 1–2 за 1997 рік). Вже на перших сторінках Суліга згадує найбільш поширені версії походження таро – індійську, арабську, кабалістичну, а також стверджує: «Важливий злам в езотеричній та кабалістичній інтерпретації Таро пов'язаний з ім'ям французького письменника Кура де Геблена, що жив наприкінці XVIII сторіччя у Парижі. У своїй книзі «Примітивний світ» він твердив, що студії кабали та книг Стародавнього Єгипту переконали його в тому, що Старші аркани ґрунтуються на єгипетських магічних символах і становлять не що інше, як герметичні знання жерців, гностиків, алхіміків та кабалістів, уперше зафіксовані у «Книзі Тота». Після смерті Геблена цю концепцію розвинув його учень, перукар Альєтте, який, прибравши ім'я Етейлі, уславився як один з найвидатніших ворожбитів» (Суліга, 1996, с. 178). Коротко також згадані як відомі окультисти – від Еліфаса Леві до Діон Фортью (Форчун), так і прізвища, які зазвичай менше асоціюються з історією таро (Ян Потоцький, Раджніш, Саї Баба та інші). Суліга також згадує своїх польських попередників, які писали розвідки про таро, зокрема Беату Павенську, але зазначає, що попри деякі, намальовані польськими митцями та окультистами, колоди таро, саме «польське» таро він розробив першим (Суліга, 1996, с. 181). У номерах 8–9 за 1996 рік наведені ворожильні значення старших і молодших арканів, а в номерах 10–11 – різні способи ворожіння, розкладання карт таро, зокрема й авторський варіант під назвою «Мандала».

На початку 1990-х в Україні починається етап активної популяризації езотеризму силами багатьох видавничих проєктів, серед яких одним із найпотужніших стало видавництво «Софія», засноване в Києві у 1991 році. Це видавництво доклало значних зусиль до видання спадку дореволюційного російського таролога Володимира Шмакова. Зокрема, у 1993 році в Києві було видано репринт книги «Священна книга Тота» (Шмаков, 1993), яку пізніше неодноразово перевидавали різні видавництва і яка сприяла поширенню тарологічного вчення Шмакова поряд із ученням Мебеса та інших класиків XX століття. Поступово все більше текстів стають доступними завдяки перекладам, збільшується ринок імпортованих і піратських (реплік) колод таро різної якості, а водночас появляються технічні можливості друкувати колоди на професійних потужностях відносно невеликими накладками. Це закономірно зумовлює те, що в 2000-х роках поступово появля-

ється все більше українських авторських колод. Серед них деякі стилістично унікальні, тоді як інші мають спільні риси та можуть бути типологізовані.

Першим типом таро, який об'єднує вже кілька колод, є українізовані колоди, низка яких появилася протягом другої половини 2010-х. Імовірно, досі єдиною повною колодою з 78 карт, виконаних в українській стилістиці, є «Класичне українське таро», авторами якого були учасник «Битви екстрасенсів» Дмитро Дульський і художник Василь Жиров. Ця колода була створена в 2019 році, до карт додано маленьку білу книжечку з описом арканів. Самі аркани намальовані в змішаній техніці, яка поєднує стиль відомих українських художників (М. Приймаченко, К. Білокур, М. Бойчука) та образність марсельського таро. Частина старших арканів потрактована відповідно до українського фольклору, як-от: аркан I називається «Коваль», аркан IV – «Гетьман», аркан VII – «Чумацький віз», аркан XV – «Чорт» та ін. Так само українізованими є придворні карти – «Пан», «Пані», «Вершник», «Козак». Автори колоди пояснюють потребу українізувати таро таким чином: «В останні одне-два століття з Європи було запозичено карти Таро як інструмент для ворожіння, медитацій, самовдосконалення. На жаль, ці зображення карт не відповідають особливій ментальності нашого народу, його характеру, способу буття, тому ми взяли на себе сміливість створити «Класичне українське Таро» з урахуванням сакральних, мистецьких і, взагалі, культурних традицій українців» (Класичне українське таро).

Аналогічно пояснює свою мотивацію авторка ще однієї колоди, що виконана в українській стилістиці – Альона Райда: «Важливо зауважити, що від початку я намагалася адаптувати зображення Арканів під наш час і місцевість. Я навмисне вносила в живопис український колорит і етнічні декоративні елементи. Адже картини створювались у Києві, і я черпала натхнення і енергію для роботи в Україні. Для мене було важливо, щоб Таро, яким тисячі років, виглядали сучасно і естетично. Для більшого розуміння незвичного для багатьох світу магії та тонких енергій, до якого відносяться Таро, я віддаю перевагу архетипам, що звичні українцям. Наприклад, Маг – це знайомий всім козак-характерник Мамай. Імператор в образі Гетьмана» (Українське таро Альони Райди). При цьому образ Гетьмана повторюється в обидвох колодах, поряд із арканами IX «Старець», X «Колесо Долі» що також є спільними для двох цих колод. Натомість деякі інші карти свідчать про зовсім іншу парадигму, у якій працювала авторка: при-

міром, аркан XV «Ліліт» відображає жіноче демонічне начало, а аркан VII «Колісниця», де зображено два оголені персонажі верхи на драконі, нагадує київські колоди радянських часів «Київський тарот “Чаша Кібертонії” (II)» та «Київський тарот “Небесні деміурги”». Відповідно, у першій колоді фігура на драконі також належить до аркану VII, тоді як у другому випадку її зображено на аркані XI. Колода «Українське таро» Альйони Райди була створена в 2016 році; окрім 22 старших арканів вона містить також чотири тузи, до надрукованої колоди додано маленьку книжечку з описом арканів.

В українській міфологічній стилістиці виконано також колоду «Українське таро» Вікторії Рябчун. Цей набір старших арканів було створено в 2018 році як магістерський проект в Інституті мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка. За словами авторки, на початку роботи над колодою вона відвідувала етнографічні музеї, досліджувала традиційні орнаменти та колористику, зокрема гуцульські, і потім використовувала у процесі створення як самих образів арканів, так і малюнка сорочки (Інтерв'ю з Вікторією Рябчун). Гуцульська тематика насичує образи арканів; зокрема, на аркані XIII «Смерть» зображено ватру – велике багаття, яке розпалене на ознаку смерті людини, а також ріку, яка в українському фольклорі також є символом кордону між світами, та білого коня, який є провідником між світами. Деякі карти мають також специфічні назви з української культури, приміром: аркан 0 «Ряджений», I «Мольфар», IV «Гетьман», VII «Віз» (на карті зображено власне віз як транспорт, і Віз як сузір'я), XXI «Дерево життя» (на карті намальований відповідний символ з української вишивки). Назви інших арканів авторські та відповідають логіці проходження шляху героя, без прив'язки до української тематики: VI «Вибір», XII «Жертва». Значна частина образів колоди є жіночими, навіть там, де в класичному таро використані чоловічі образи – наприклад, аркан V «Наставниця», XII «Жертва», XX «Сонце», – це демонструє, що духовний шлях людини не залежить від статі.

Наступний блок складають колоди таро, умовно пов'язані з тією чи іншою релігією або міфологією. Зокрема, ідеться про «Asatru Tarot» художниці Soror Laetitia; «Таро Джиннів», автором якої виступив Олександр Баришніков, також відомий як Маг Кай; «Таро Танець Шамана» Сергія Лонгінова (він також є автором однієї з перших популярних в Україні колод – «Таро Червоне Коло», яке є інтерпретацією класичної колоди Вейта-Колман-Сміт); ко-

лоди ведичної тематики – «Ведичне таро Раокріома» та «Ведичне таро» Судгіра Даса. Так, Судгіра Дас розробив власну систему відповідностей старших і молодших арканів, виходячи з засад ведичної міфології та астрології (Інтерв'ю з Судгіра Дасом). За словами автора, ідея створення ведичного таро прийшла до нього під час місіонерської подорожі до Індії, здійсненої після завершення Київської духовної академії свідомості Крішні, коли його знайомий успішно використав карти для розбору та вирішення тривалої конфліктної ситуації, паралельно познайомивши місцевих жителів із картами таро. Окрім індійських майстрів джйотіш та непальських майстрів тантри, автор також звертався за консультаціями до українських та російських тарологів, мольфарів, знайомився з класичними західними колодами авторства Алістера Кроулі, Папюса, Вейта, а також російського автора Александра Колесникова і, зрештою, сформував набір образів, які найбільше відповідають тому чи іншому аркану. Наприклад, аркан II уособлює Сарасваті, III – Дурга, IV – Рама, V – Брахма. Автор та його однодумці проводили церемонії на честь цих божеств, запрошуючи їх увійти в колоду та стати уособленням арканів.

Художником колоди «Ведичне таро» був Дмитро Литвинов, який працював над її створенням разом зі своєю донькою та власне з автором протягом року. Весь процес створення колоди відбувався приблизно з 2005 до 2009 року, і перший наклад (10 примірників) було надруковано в Індії. До колоди також було написано книгу, де розкриті основні відомості про аркани, розклади, практику консультування, способи взаємодії з картами та медитацій, а також про ведичну астрологію й відповідності між західною та східною магічними традиціями. Усього в Україні було надруковано близько 300 примірників кількома тиражами, для поширення під час семінарів, але окремо в продаж книга не надходила. Книга була надрукована спочатку російською мовою, а в 2021 році перекладена також на українську. Книга була перекладена і на непальську мову та видана накладом 100 примірників у Непалі, а також – на хінді та вийшла друком в Індії.

Колода «Ведичне таро Раокріома», створена магом Раокріомом (магічне ім'я Ігоря Мехеди) у співпраці з художниками Дмитром Ковтанцем, Олександром Другановим-молодшим та Оксаною Гашенко, була видана у 2009 році. Сама образність карт не має яскраво виражених індійських рис, хіба що за винятком масті жезлів, які схожі на булави, знаку «Ом» на пентаклях, а також назви аркану XIV – «Стримана Дайвіка». Утім, у книзі, де описа-

ні значення арканів, автор звертається до індійської метафізики. До прикладу, ось як описане філософське значення карти «Маг»: «Світ створений Найвищим Невимовним Божеством (Адібрахманом), що перебуває вище від будь-якої пари протилежностей (Світла та Темряви тощо), заради пізнання Власної Сокровенної Таємниці... Знак нескінченності й аура над головою мага показують, що Істинна Магія та нескінченне Джерело сили походять із Духа (Атмана), який поєднаний із Божеством (Брахманом). Карта відповідає в індійській традиції Брахману (Адібрахману), у давньослов'янській вірі Роду Всевишньому та Святовиту, а також людині-магу – прямому нащадку та втіленню Верховного Божества» (Раокриом, 2009, с. 10). Також у колоді є три кольорові карти – біла, чорна та золота, які мають назву «три карти неосяжного», на честь трійчастих категорій у різних культурах (приміром, Явь-Правь-Навь, Інь-Ян-Дао, Вішну-Шива-Брахма та інші). Золота карта в розкладі свідчить про пом'якшення несприятливої ситуації завдяки божій милості, чорна карта – про невідворотність ситуації, а біла – про неочікувану підтримку Сил Світла.

Існують також колоди таро, цілком або частково виконані в єгипетській стилістиці, які при цьому є достатньо різними за образністю. Напевно, найбільш розповсюдженою та відомою єгипетською колодою, яка видана в Україні і яку створила Тетяна Дугельна у 2019 році. Колода має дві назви: «Таро Квітки Життя» та «Єгипетське Таро Гермеса». Ця монохромна колода складається лише зі старших арканів, але їх не 22, а 24, і їхній символізм не завжди збігається з класичними єгипетськими колодами. Ідея створити єгипетську колоду, за словами авторки, зародилася в неї під час багаторазових відвідувань Єгипту та практикування ченнелінгу, тобто спілкування з давньоєгипетськими божествами. У своєму інтерв'ю з Андрієм Костенком авторка розповідає про свою поїздку до м. Абідос: «В Абідосі у мене відбулася дуже серйозна внутрішня робота. Я сіла спиною до головного храму й обличчям до храму підземного, куди зараз не пускають нікого, навіть за великі гроші. Я сиділа в медитації, і мені з'явився Осіріс із зеленим ликом – ну, ви знаєте цей образ. У мене був дуже сильний контакт із ним. Мій чоловік весь цей час всіляко відволікав охоронців – він бачив, що я в дуже потужному потоці, й мені потрібний захист. Він не бачив, із ким я спілкуюся, але відчув, що це дуже важливо. Отже, саме тоді Осіріс розповів мені про Таро. Він сказав, що Таро було дане людям як закони, і їх було всього 24, і всі подробиці мені надасть бог Тот, а навчання ним в Стародав-

ньому Єгипті відбувалося саме там. На стінах того храму в різних конфігураціях описані Аркани» (Костенко, 2020а, с. 65). Попри те, що Тетяна Дугельна на момент створення колоди, за її словами, не була ознайомлена з попередніми «єгипетськими» теоріями походження таро, її колода багато в чому нагадує класичні аркани, а іноді образи карт взяті з давньоєгипетських зображень, як ув аркані ХХІ «Вища посвята / Корона магів», на якому зображено сюжет поклоніння колоні-Джед, що символізує Осіріса.

Єгипетський символізм відчутний і в деяких (але не у всіх) арканах колоди «*Soror Laetitia Tarot*», авторкою якої є художниця *Soror Laetitia*. Карти були створені протягом 2013–2017 років і відображають власний магічний досвід авторки, накладений на інспірацію від «Таро Тота» Алістера Кроулі та Фріди Гарріс. Як пише сама авторка в описі колоди, іноді аркани виконані в жартівливій манері, а іноді – в піднесеній, залежно від її суб'єктивного сприйняття того чи того образу. Попри те, що назви карт (колода складається з 22 старших арканів) збігаються з назвами в «Таро Тота», сюжети є авторськими – на більшості зображено богів різних пантеонів: єгипетського – на арканах I «Маг», II «Жриця», III «Імператриця»; індійського – на аркані IV «Імператор», грецького – на аркані VIII «Регулювання», телемітського – на арканах VI «Закохані», XI «Бажання», XVII «Зірка» та ін. Аркан I «Маг» виконаний якраз у жартівливому стилі, там зображено єгипетського бога Тота зі стилусом та планшетом (гра слів – словом *tablet* можна називати і планшет, і табличка для письма), тоді як аркан V «Ієрофант» зображує піднесений образ єгипетського жерця з сонцем на долонях. Колода «*Soror Laetitia Tarot*» була надрукована невеликим накладом і стала надбанням приватних колекцій, але аркани викладені в мережі Інтернет на сторінках авторки.

Упродовж 2021 року авторка цієї колоди створила ще три дизайни старших арканів – колоди «*Metamodern Tarot*», «*Asatru Tarot*» та «*Demonic Major Tarot*». Перша колода об'єднує божества різних пантеонів і літературних персонажів чи сюжети, а друга побудована на матеріалі скандинавської міфології. Значна частина образів останньої колоди взята з гримуару *Clavicula Salomonis*, але також є персонажі інших гримуарів, зокрема *Pseudomonarchia Daemonum*, *Grimorium Verum*. На відміну від попередньої колоди, тут уже нема впливу телеми й «Таро Тота», назви карт відповідають французькій системі, так само як і порядкові номери арканів. Як пише авторка у маленькій білій книжечці, «значення карт

переважно корелюють зі значеннями класичних колод, але додається відтінок того персонажа, який зображений на цій карті».

Більш ранньою демонічною колодою, яка була видана ще в 2009 році у Видавництві Бомбушкара, є «Таро Люцифера», співавторами якого виступили маги Ігор Бомбушкар (Інгвар) та Андрій Балабан (Аманар), а художником – Сергій Кривенченко. Слід зазначити, що з часом відносини між Інгваром та Аманаром погіршилися, але на момент створення колоди вони дуже тісно співпрацювали та спілкувалися. За словами автора колоди Ігоря Бомбушкара, задум виник у 2006 році, а безпосереднє втілення тривало до 2009 року. Від початку І. Бомбушкар та С. Кривенченко орієнтувалися на незавершену колоду «Таро Сатани» (2003) А. Балабана, але останній долучився до процесу підготовки не одразу. Ось як цей процес описано в спеціальному числі журналу «Вісник Магії та Чаклунства» за 2011 рік: «Робота йшла вельми плідно, і через рік третина колоди була вже готова. Тоді я познайомився з Аманаром, до якого вже давно відчував інтерес, адже вважав що він дійсно щось із себе представляє в чорній магії. Під час однієї з зустрічей Аманар дізнався про те, що я займаюся “Таро Люцифера”, переглянув деякі готові аркани. Ця ідея його вельми зацікавила. І тоді я зрозумів, що в разі об’єднання наших сил, якщо ми разом будемо тягнути цей проєкт, справа піде набагато швидше. Тим більше, що деякий досвід подібної роботи у Аманара вже був. Підсумком спільних зусиль стало скорочення термінів роботи до двох з половиною років. Аманар дійсно дуже сильно допоміг і зробив серйозний творчий внесок. Якби не він, то вся робота тривала би не два з половиною, а всі чотири роки. І ще невідомо, як би все могло закінчитися в кінцевому підсумку» (Інгвар, 2011, с. 4). У цьому журналі докладно описано історію появи колоди, зокрема містичний досвід під час візиту до Ватикану, який допоміг Інгварові подолати кризу й довести створення колоди до завершення. Перший наклад колоди (1000 примірників) надрукували у 2009 році, згодом було ще кілька накладів, зокрема й англомовний 2016 році. До колоди додається також книжечка, але не біла, а чорна, із описом усіх 105 арканів та спеціальних розкладів. Попри демонічні образи, І. Бомбушкар не вважає її сатанинською чи антихристиянською, і себе вважає віруючою людиною, так само, як релігійною людиною є і художник С. Кривенченко. Світ темряви в цьому випадку має на меті продемонструвати інше обличчя Бога, а магію, навіть чорну, Інгвар принципово протиставляє побутовому сатанізму.

Аркани таро стали джерелом натхнення для деяких українських професійних художників, які тією чи іншою мірою цікавляться езотеричною тематикою та мають власний містичний досвід. Так, заслужений художник України Володимир Іванов-Ахметов створював власну серію офортів «Великий аркан таро» протягом 2006 – 2014 років після інсульту. В інтерв'ю він описав свій досвід: «Ідея створення Таро у мене випадково виникла, я робив автопортрет, у кривому дзеркалі, і через два тижні в мене стався інсульт, коли я себе понівечив в кривому дзеркалі, і щоб зняти цю всю справу, бо ж виходить, що наврочив самого себе, я почав працювати над серією «Реабілітація», це три картини, а потім почалися карти Таро. У них я і висловив свій особистісний стан. На них гадати не можна, це вже нагадані карти. Тому що Таро є карти, на яких можна гадати, а це вже коли все сталося» (Шевченко та Бондаренко, 2015). Картини виконані в авторській манері, деякі назви також є авторськими та, імовірно, відображують досвід митця. Так, скажімо, аркан Х «Щастя чи дзеркало» ніби відсилає до згаданого вище епізоду з автопортретом. В іншому інтерв'ю автор розповів, як до нього прийшла саме ідея зробити автопортрет у вигляді серії карт: «Пам'ятаю, читав щось з художньої літератури: один з персонажів потрапляв у різні ситуації по Таро. Отже, подумав, що і я можу потрапляти то в одну ситуацію, то в іншу. Тому вони дуже особисті. В мене не гадальне, а розгадальне таро. Звісно, певні символи залишились. Деякі сюжети підказувало саме життя, знайомі і незнайомі люди» (Катаєва, 2015). Цікаво, що в обох фрагментах автор застерігає сприймати його образи як інструмент для гадання. Так само не сприймає таро як інструмент для дивінації художниця Тетяна Золотухіна – авторка колоди таро «Енергія потоків». Її аркани були створені як у формі картин, так і в формі власне колоди карт, де до малюнка додано також назви російською й англійською мовами. Колода «Енергія потоків» складається з 78 карт і була видана в 2019 році.

Таким чином, окультна арканологія та тарологія, які появилися на українських землях ще до розпаду Російської імперії, розвивалися за радянських часів у вузьких колах «містиків» на основі дореволюційних джерел і власних рефлексій. Попри те, що колоди таро не виготовляли в радянській Україні, зацікавлення арканами залишався, і деякі художники та окультні школи виготовляли власні зображення арканів. Посилення інтересу до таро відбулося наприкінці 1980-х років завдяки публікаціям у популярних журналах, а також появі, незабаром після віднов-

лення незалежності України, репринтних перевидань старих російськомовних книг і перекладів західних окультистів. Разом із тим, поява більшості власне українських колод таро належить до періоду більш активного поширення доступу до мережі Інтернет, коли появилася можливість обміну інформацією та доступу до міжнародних досліджень і колод. Більшість відомих українських колод створені переважно після 2000-го року. Серед колод особливе місце займають етнічні колоди з українською символікою арканів, але одночасно появилися й українські ведичні, єгипетські та інші колоди окультного таро. Також аркани таро вплинули на творчість деяких відомих українських художників, які або використовують образи таро в своїй творчості, або навіть створили власні колоди карт.

Посилання

Вяткин, А. (1989), “Таро: ключ от закрытого храма”, *Наука и религия*, № 1, с. 48–51.

Даффи, М., Гонелла, Дж. и Камполонги, А. (2017), *Триумфы Иисуса*, пер. с итал. Г. Бутузова, MAGREB, Москва.

Ингвар (2011), “История рождения Таро Люцифера”, *Вестник Магии и Колдовства*, № 28–29, с. 4–6.

Інтерв'ю з Вікторією Рябчун, записане Русланом Халіковим (2021), 10 січня.

Інтерв'ю з Судгіра Дасом, записане Русланом Халіковим (2021), 5 квітня.

Карты ТАРО для гадания. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://archive.violity.com/karty-taro-dlya-gadaniya-1992-g-18344875> (дата звернення: 20 квітня 2021).

Катаєва, М. (2021), “Київський художник понад 10 років працював над Таро”. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/1338/> (дата звернення: 10 квітня 2021).

Класичне українське таро. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://maqik.com/index.php?page=shop&category=31> (дата звернення: 18 квітня 2021).

Костенко, А. (2021), *Введение в Таро Эттейлы: Труды, традиция, темы*, Издательство Руслана Халикова, Киев.

Костенко, А. (2020а), *Начало оккультного Таро. Кур де Жебелен и граф де Мелле (1781)*, Издательство Руслана Халикова, Киев.

Костенко, А. (2020б), «Встреча с создательницей новой эзотерической колоды «Таро Цветка Жизни»», *Хроники Таро*, № 1, с. 62–68. Магистр Альбрехт Х (2007), *Евангелие Кошек*, Киев.

Магістр Онг (2007), *Восьмикнижие Ориона. Книга Шестая. Руководство по эволюционной психотехнике Ориона шестой ступени*, Киев.

Мёбес, Г. (2007), *Медитации на Арканы Таро. Дополнения к энциклопедии оккультизма, комментарии III. Еремяна*, Энигма, Москва.

Николаева, Р. (1991), “Таро: прогноз судьбы и... психологическая помощь”, *Наука и религия*, № 12, с. 42–45.

Раокриом (2009), *Ведическое Таро*, Киев: Ника-Центр.

Суліга, Я. В. (1996), “Таро: Карти, які віщують долю”, *Всесвіт*, № 4, с. 176–184.

Українське таро Альони Райди. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://alonaraida.com.ua/tarot> (дата звернення: 17 квітня 2021).

Халиков, Р. (2021), *Краткий путеводитель по оккультному таро (1781–1981)*, 2-е издание, Издательство Руслана Халикова, Киев.

Шевченко, И., Бондаренко, О., “Таро. Большой Аркан” – выставка офортів Владимира Іванова-Ахметов. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://hudruk.com/reports/exhibitions/taro-bolshoj-arkan-vystavka-ofortov-vladimira-ivanova-ahmetova-52.html> (дата звернення: 19 квітня 2021).

Шмаков, В. (1993), *Священная книга Тота. Великие арканы Таро. Абсолютные Начала Синтетической Философии Эзотеризма. Опыт комментария Владимира Шмакова*, София, Киев.

Kalač, P., Langer, P., Vurm, B. (2020), *Lexikon českého tarotu 1919-2019*, Vodnář, Praha.

Decker, R., Depaulis, T. and Dummett, M. (1996), *A Wicked Pack of Cards: The Origins of the Occult Tarot*, St. Martin's Press, NY.

Farley, H. (2019), *A Cultural History of Tarot: From Entertainment to Esotericism*, Bloomsbury Academic, London and NY.

References

Vyatkin, A. (1989), “Таро: klyuch ot zakrytogo khrama”, *Nauka i religii*, Vol. 1, pp. 48–51.

Duffy, M., Gonella, J. and Campolungi, A. (2017), *Triumfy Isidy*, trans. from Italian by G. Butuzova, MAGREB, Moscow.

Ingvar (2011), “Istoriya rozhdeniya Taro Lyutsifera”, *Vestnik Magii i Koldovstva*, 28-29, pp. 4–6.

Interview with Victoria Ryabchun, conducted by R. Khalikov (10 January 2021).

Interview with Sudgira Das, conducted by R. Khalikov (5 April 2021).

Karty Taro dlya gadaniya [online], available at: <http://archive.violity.com/karty-taro-dlya-gadaniya-1992-g-18344875> (accessed 20 April 2021).

Katayeva, M., “Kyivskyy khudozhnyk ponad 10 rokiv pratsyuvav nad Taro” [online], available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/1338/> (accessed 10 April 2021).

Klasychne ukrayinske Taro [online], available at: <https://maqik.com/index.php?page=shop&category=31> (accessed 18 April 2021).

Kostenko, A. (2021), *Vvedeniye v Taro Ettayly: Trudy, traditsiya, temy*, Kyiv: Izdatelstvo Ruslana Khalikova.

Kostenko, A. (2020), *Nachalo okkultnogo Taro. Kur de Zhebelin i graf de Melle (1781)*, Izdatelstvo Ruslana Khalikova, Kyiv.

Kostenko, A. (2020a), “Vstrecha s sozdatelnyitsey novoy ezotericheskoy kolody ‘Taro Tsvetka Zhizni’”, *Khroniki Taro*, 1, pp. 62–68.

Magister Albrekht X (2007), *Evangelie Koshek*, Kyiv.

Magister Ong (2007), *Vosmiknizhiye Oriona. Kniga Shestaya. Rukovodstvo po evolyutsionnoy psikhotehnike Oriona shestoy stepeni*, Kyiv.

Mebes, G. (2007), *Meditatsii na Arkany Taro. Dopolneniya k entsiklopedii okkultizma*, comments by Sh. Eremyan, Moscow: Enigma.

Nikolaeva, R. (1991), “Taro: prognoz sudby i... psikhologicheskaya pomoshch’”, *Nauka i religiia*, Vol. 12, pp. 42–45.

Raokriom (2009), *Vedicheskoe Taro*, Nika-Tsentr, Kyiv.

Suliga, Ya. V. (1996), “Taro: Karty, yaki vishchuyut dolyu”, *Vsesvit*, 4, pp. 176–184.

Ukrayinske Taro Alony Raydy [online], available at: <http://alonaraida.com.ua/tarot> (accessed 17 April 2021).

Khalikov, R. (2021), *Kratkiy putevoditel po okkultnomu Taro (1781–1981)*, 2nd ed., Izdatelstvo Ruslana Khalikova, Kyiv.

Shevchenko, I. and Bondarenko, O., “Taro. Bolshoy Arkan” – vystavka ofortov Vladimira Ivanova-Akhmetova [online], available at: <http://hudruk.com/reports/exhibitions/taro-bolshoj-arkan-vystavka-ofortov-vladimira-ivanova-ahmetova-52.html> (accessed 19 April 2021).

Shmakov, V. (1993), *Svyashchennaya kniga Tota. Velikie arkany Taro. Absolyutnye Nachala Sinteticheskoy Filosofii Ezoterizma. Opyt kommentariya Vladimira Shmakova*, Sofiya, Kyiv.

Kalač, P., Langer, P., Vurm, B. (2020), *Lexikon českého tarotu 1919–2019*, Vodnář, Praha.

Decker, R., Depaulis, T. and Dummett, M. (1996), *A Wicked Pack of Cards: The Origins of the Occult Tarot*, St. Martin’s Press, NY.

Farley, H. (2019), *A Cultural History of Tarot: From Entertainment to Esotericism*, Bloomsbury Academic, London and NY.